POVESTEA RĂPOSATULUI DOMN ELVESHAM

— “The Story of the Late Mr. Elvesham” 1896 —

de Herbert George We

Traducerea: Dorin A. Groza

Relatez această întâmplare nu cu speranţa că va fi crezută, ci spre a oferi, pe cât e posibil, următoarei victime, un mijloc de salvare. Măcar un altul să profite de nefericirea mea... Cazul meu, o ştiu, e fără leac, şi acum aproape că m-am resemnat cu ceea ce mi-a fost hărăzit.

Mă numesc Edward George Eden; sunt născut la Trentham, în Staffordshire, unde tatăl meu muncea la grădinile oraşului. Mi-am pierdut mama pe când aveam trei ani, iar pe tata când împlinisem cinci; atunci am fost adoptat de unchiul meu George Eden. El se instruise şi se educase singur şi dobândise la Birmingham reputaţia unui ziarist întreprinzător. Celibatar, şi-a luat generos asupra-i răspunderea creşterii mele, a deşteptat în mine ambiţia de a reuşi în viaţă şi, la moartea lui, care a survenit acum patru ani - aveam pe atunci optsprezece ani -, mi-a lăsat întreaga avere, un total de circa cinci sute de lire sterline. În testamentul său mă sfătuia să consacru aceşti bani terminării studiilor. Eu şi alesesem profesiunea de medic şi, graţie mărinimiei lui postume şi norocului meu de a obţine prin concurs o bursă, am putut urma la Universitatea din Londra cursurile de medicină. În momentul în care începe povestea mea, locuiam pe University Street, la numărul 11 A, într-o mică mansardă, sărăcăcios mobilată. Această singură încăpere mi-a servit totodată de birou, de salon şi de dormitor, într-atât doream să-mi prelungesc cât mai mult timp resursele.

Tocmai mergeam să-mi duc la pingelit o pereche de ghete, când l-am întâlnit întâia oară pe micul bătrân cu faţa gălbejită, a cărui viaţă este acum îngemănată cu viaţa mea inextricabil. De pe bordura trotuarului, unde se afla, el examina cu un aer perplex faţada imobilului. Ochii lui - ochi spălăciţi, cenuşii, cu pleoapele roşii - mă priviră scrutător şi, imediat, mi se adresă cu amabilitate:

- Sosiţi tocmai la timp. Am uitat numărul casei dumneavoastră. Ce mai faceţi, domnule Eden?

Mă cam uimea această familiară întâmpinare din partea unui ins pe care nu-l văzusem niciodată şi mă plictisea şi faptul că fusesem surprins cu ghetele sub braţ. El remarcă lipsa mea de cordialitate.

- Vă întrebaţi, probabil, cine naiba sunt, nu? Un prieten, îngăduiţi-mi să vă asigur. V-am mai văzut, deşi habar n-aveţi de acest lucru. Există vreun loc unde am putea discuta despre ceva

care vă interesează?

Şovăii. Nu ţineam să-i dezvălui unui necunoscut sărăcia locuinţei mele.

- Poate, insinuai, am putea să mergem împreună o bucată de drum. Sunt, din păcate, obligat să...

Gestul meu explica restul frazei.

- Perfect, spuse el, privind în dreapta şi în stânga..., o bucată de drum? Încotro mergem?

Îmi lăsai ghetele pe culoar.

- Ascultaţi, reluă el brusc. Am să vă spun multe lucruri, domnule Eden. Veniţi deci să luaţi dejunul cu mine. Sunt bătrân, foarte bătrân şi, ca toţi oamenii în etate, îmi place să sporovăiesc. Cum să vorbim aici, cu glasul meu firav, în larma străzii?

Cu mâna lui descărnată, care tremura puţin, îmi strânse persuasiv braţul. Deşi eram destul de vârstnic ca să pot accepta această neaşteptată invitaţie, ea nu mă satisfăcea pe deplin.

- Aş prefera..., încercai să scap.

- În schimb eu aş prefera..., mă întrerupse el. Şi ar trebui să-mi respectaţi părul meu alb.

Până la urmă, consimţii să-l întovărăşesc. Mă duse la Blavitski; paşii lui mărunţi mă obligară să merg foarte încet. În cursul acelui dejun - niciodată nu mai luasem parte la un altul la fel - bătrânul îmi înlătură cu abilitate întrebările. Mi-am putut face o idee mai precisă despre înfăţişarea lui. Obrajii săi bărbieriţi erau supţi şi brăzdaţi de riduri; buzele-i zbârcite acopereau o dantură falsă; avea un păr rar, însă destul de lung. Îmi părea de statură mijlocie (la drept vorbind, toţi păreau scunzi pe lângă marea mea înălţime), iar umerii săi erau încovoiaţi. Observându-l, îmi dădui seama că şi el mă cerceta, ba chiar îmi învăluia trupul, de la umerii mei largi şi până la mâinile bronzate şi faţa plină de pistrui, cu priviri în care descopeream o bizară expresie de aviditate.

- Acum, spuse el în clipa când ne aprindeam ţigările, e timpul să vă expun chestiunea pentru care v-am căutat. După cum vedeţi, sunt bătrân, foarte bătrân... Rămase tăcut o bucată de vreme, apoi urmă: întâmplarea a făcut să posed o avere pe care trebuie s-o las moştenire cuiva, dar n-am şi n-am avut niciodată copii.

Mă gândii imediat dacă nu e vorba de-o capcană şi mă

hotărîi să fiu atent ca nu cumva să pierd ceea ce-mi rămăsese din cele cinci sute de lire. Bătrânul continuă, stăruind asupra tristeţii pricinuite de singurătate şi asupra greutăţii de a da averii, după moartea lui, o întrebuinţare convenabilă.

- Am luat în considerare o mulţime de variante: opere de binefacere, burse, premii, biblioteci şi am ajuns la concluzia - îşi aţinti atunci privirea drept în ochii mei - că voi căuta un tânăr ambiţios, serios şi sărac, sănătos la trup şi la spirit, spre a-i lăsa tot ce am, spre a face din el, într-un cuvânt, moştenitorul meu. Şi repetă: spre a-i lăsa tot ce am, astfel încât scăpat dintr-o dată de toată agitaţia şi lupta în mijlocul cărora a crescut să poată deveni un om independent şi influent...

Mă silii să par dezinteresat. Cu o străvezie ipocrizie, insinuai:

- Şi doriţi ajutorul meu, serviciile mele profesionale, poate, pentru a-l descoperi pe acest tânăr?

Surâse, aruncându-mi o privire pătrunzătoare şi nu mă putui împiedica să râd de felul în care mi-a demascat copilăreasca viclenie.

- Ce carieră îi e deschisă acestui tânăr! reluă el. Mă cuprinde invidia gândindu-mă că am strâns pentru ca un altul să poată cheltui... Dar există, bineînţeles, unele condiţii, unele obligaţii impuse de această dispoziţie testamentară... Tânărul va trebui, de pildă, să ia numele meu. Nu e cu putinţă să ai totul fără să dai ceva în schimb. Şi, înainte de a-l recunoaşte ca moştenitor, voi face o minuţioasă anchetă asupra vieţii lui. E nevoie ca el să fie sănătos şi viguros. Trebuie să-i cunosc ereditatea; să ştiu cum au murit părinţii şi bunicii săi, să-i cercetez atent obiceiurile şi viaţa morală...

Acesta cuvinte mai potoliră întrucâtva tainicele felicitări pe care mi le adresam.

- Trebuie să presupun, întrebai, că eu sunt...

- Da, fireşte! răspunse el aproape cu furie. Da, dumneata eşti, chiar dumneata!

Nu mai spusei nimic. Imaginaţia mi-o luase razna, iar scepticismul meu natural nu era în stare să înfrâneze acest sentiment de jubilare. În spiritul meu nu intra nici cea mai neînsemnată umbră de recunoştinţă. Nu ştiam ce să pun şi nici n-aş fi ştiut cum să mă exprim.

- Dar de ce tocmai eu? mă interesai în sfârşit.

Îl auzise - îmi explică bătrânul – vorbind despre mine pe profesorul Hasler, ca despre un tânăr care întruchipa tipul unui om puternic şi sănătos, iar el dorea pe cât posibil să-şi lase avutul cuiva a cărui sănătate şi a cărui cinste să fie sigure.

Astfel a decurs prima mea întâlnire cu acel bătrânel. El rămase misterios în ceea ce-l privea şi pretinse că încă nu voia să-mi dezvăluie numele lui. Pe urmă, când i-am satisfăcut curiozitatea mă părăsi la ieşirea din restaurant. Remarcasem că, pentru a plăti consumaţia, îşi scosese din buzunar un pumn de monede de aur.

Stăruinţa lui cu privire la sănătatea mea fizică era ciudată. După cum convenisem cu el, în aceeaşi zi contractai, pentru o sumă enormă, o asigurare de viaţă cu Loyal Insurance Company; în săptămâna care a urmat, consilierii ei medicali mă pipăiră, mă palpară şi mă ascultară din cale afară de riguros. Nici chiar asta nu-l mulţumi pe bătrân, care voi să fiu din nou examinat, de astă dată de renumitul doctor Henderson. Astfel, veni şi vinerea de după Rusalii, înainte ca el să fi luat o hotărâre.

În seara aceea, târziu - era aproape ora nouă, eu repetam pentru un examen nişte formule de chimie - când îl auzii chemându-mă. Îl aflai jos, în coridor, şi slaba licărire a becului cu gaz proiecta pe fata lui un joc de umbre groteşti. Îmi păru şi mai încovoiat decât prima dată, iar obrajii săi şi mai scofâlciţi. Glasul îi tremura de emoţie.

- Totul este absolut în regulă, domnule Eden, îmi declară el, iar seara aceasta, cea mai însemnată dintre toate, o vom petrece împreună, sărbătorind succesul dumitale. Un acces de tuse îl întrerupse. De altminteri, n-ai să mai ai mult de aşteptat, adăugă el, trecându-şi o batistă peste buze şi, apucându-mă de mână, cu laba lui osoasă, încheie: ...fără nici o îndoială, n-ai să mai ai mult de aşteptat!

Ieşirăm şi luarăm un cab[1]. Îmi amintesc cu o extremă precizie toate incidentele drumului nostru: mersul rapid şi lin al trăsurii; contrastul dintre petrolul, gazul şi electricitatea care iluminau vitrinele; mulţimea de trecători de pe străzi; reastaurantul din Regent Street, unde ne-a fost servit un somptuos dineu. La început, privirile pe care chelnerul în frac le arunca asupra modestelor mele haine mă stâjeniră. Nu ştiam

---

[1] cabrioletă, trăsurică uşoară, cu două sau patru roţi, vizitiul stând în spatele vehiculului (n.r.).

cum să scap de sâmburii de măsline. Dar, pe măsură ce şampania mă încălzea, încrederea mea creştea.

Bătrânul vorbi despre sine; încă din cab îmi spusese cum îl cheamă: aveam de-a face cu Egbert Elvesham, ilustrul filozof, al cărui nume îmi era cunoscut încă de pe băncile şcolii. Nu izbuteam să mă conving că acel om, a cărui inteligenţă pusese de mult stăpânire pe a mea, că acea mare gândire să mi se fi relevat deodată sub acest aspect decrepit şi familiar. Probabil că orice tânăr aflat pe neaşteptate în contact cu o celebritate trebuie să îngroape cât de cât dezamăgirea mea.

Îmi vorbi despre bogăţia pe care curenţii sleiţi ai vieţii lui o vor lăsa în curând să treacă în mâinile mele: imobile, valori, drepturi de autor... Niciodată n-aş fi bănuit că filozofii puteau fi atât de bogaţi. El privea, cu un aer invidios, cum beam şi mâncam:

- Ce poftă de viată ai! constată el; apoi, cu un suspin, cu un suspin de uşurare, aş fi putut crede, adăugă: Nu va dura mult.

- E adevărat! spusei, cu capul ameţit de şampanie. E adevărată, un viitor singular de plăcut îmi este rezervat, graţie dumneavoastră. Voi avea cinstea să vă port numele, dar dumneavoastră aveţi un trecut, un trecut care face cât întregul meu viitor.

Îşi clătină capul şi surâse, iar eu avui impresia că măgulitoarea-mi admirare îi provoacă o melancolică bucurie.

- Ai renunţa la acest viitor? mă întrebă el în momentul în care chelnerul aducea lichiorurile. Nu vezi, desigur nici un inconvenient în faptul că-mi iei numele, averea, dar ai vrea, de bunăvoie, să-mi iei şi povara anilor?

- Da, dacă mi s-ar da şi geniul, şi opera dumneavoastră, răspunsei generos.

Surâse din nou.

- Dă-ne câte un kummel, comandă el. Apoi, scoţând din buzunar un mic pachet plat, învelit în hârtie albă, îl examină cu luare-amite. Aceste clipe, care urmează dineului, sunt prielnice bucuriilor. Iată o fărâmitură din inedita mea înţelepciune.

Cu degetele-i galbene şi tremurânde, desfăcu pacheţelul şi-mi arătă o pulbere fină, trandafirie.

- Asta-i reluă el. Ei, nu ghiceşti ce e?! Pune puţin în kummelul dumitale şi... vei simţi ceva ceresc.

Ochii săi cenuşii mă iscodeau cu o expresie indicibilă. Eram niţeluş şocat de constatarea că marele gânditor punea preţ pe mireasma licorilor. Totuşi, mă prefăcui interesat de invitaţia lui, căci băusem destul pentru a fi capabil de această nevinovată ipocrizie.

El vărsă praful în cantităţi egale, în paharele noastre, apoi, ridicându-se brusc şi cu o solemnitate pe cât de stranie pe atât de neaşteptată, îşi întinse cupa; făcui la fel şi ciocnirăm.

- Pentru apropiata dumitale moştenire! spuse ducându-şi lichiorul la buze.

- Ba nu! Ba nu! protestai cu vioiciune.

Se opri, cu paharul la înălţimea bărbiei şi cu ochii săi strălucitori aţintiţi asupră-mi.

- Vă doresc o viaţă cât mai lungă! îi urai şi eu.

Păru să şovăie.

- Îţi doresc o viaţă cât mai lungă! repetă el cu un neaşteptat hohot de râs şi, fără să ne scăpăm din priviri, ciocnirăm încă o dată.

Ochii lui continuară să mă cerceteze şi, în timp ce dădeam pe gât kummelul, mă încercă o senzaţie intensă şi bizară. Prima înghiţitură îmi stârni în cap un tumult furios. Îmi păru că sub craniul meu totul începea să fiarbă, iar un bâzâit asurzitor îmi umplu urechile. Nu deosebi nici gustul şi nici aroma lichiorului, fascinat cum eram, ca să spun aşa, de văpaia ochilor cenuşii ai bătrânului. Această zăpăceală, acest tumult îmi părură că au durat o veşnicie. Vagi impresii despre lucruri pe jumătate uitate dănţuiră şi dispărură la hotarele memoriei mele.

În cele din urmă, el rupse vraja şi, cu un suspin răsunător, îşi lăsă pe masă paharul.

- Ei, bine?

- E minunat! răspunsei, cu toate că n-aveam nici o idee despre adevărata savoare a mixturii.

Capul mi se-nvârtejea, creierul îmi era un haos. Mă aşezai. Apoi, percepţiile mele deveniră precise şi minuscule de parcă vedeam totul printr-o oglindă concavă. Gesturile bătrânului erau acum nervoase şi nerăbdătoare. Îşi scoase ceasul şi se strâmbă:

- Unsprezece şi şapte! Şi trebuie să prind trenul de unsprezece douăzeci şi cinci... Am şi plecat...

Ceru plata şi-l ajutai să-şi pună pardesiul. Chelnerii atenţi

se grăbiră să ne ajute.

După câteva clipe, bătrânul urca într-un cab, iar eu îi spuneam la revedere, având necontenit aceeaşi impresie de minusculă claritate, de parcă aş fi simţit chiar lucrurile ca atare.

- E praful! îmi explică el, ducându-şi mâna la frunte. N-ar fi trebuit să ţi-l dau. Mâine dimineaţă ai să ai o îngrozitoare durere de cap. Aşteaptă un moment. Ţine! - şi-mi întinse un pacheţel alb, asemănător acelora făcute de farmacişti, ia asta într-un pahar cu apă, înainte de a te băga în pat. Celălalt praf era un excitant... Nu uita să-l iei pe acesta înainte de culcare. îţi va limpezi mintea. Asta e tot. Încă o strângere de mână, Futurus[2]!

Îi strânsei mâna zbârcită.

- La revedere! mai strigă el; şi, după felul în care clipea din ochi, socotii că şi el trebuia să se afle sub înrâuririle acelui drog stimulator.

Cu o tresărire, ca şi când ar fi vrut să îndrepte o scăpare din vedre, îşi căută prin buzunăraşul de la vestă şi scoase un pachet cilindric.

- Uite îmi spuse. Uitasem! Nu-l deschide înainte de întâlnirea noastră de mâine... dar ia-l o dată!

- Bine, bâiguii.

În momentul în care vizitiul îşi deştepta calul cu o uşoară lovitură de bici, bătrânul îmi trimise un ultim surâs prin geamul trăsurii.

Pachetul pe care mi-l dăduse era sigilat cu ceară roşie la mijloc şi la extremităţi.

„Dacă nu-i un fişic de bani, trebuie să fie plumb sau platină”, gândii.

Îmi vârâi grijuliu în buzunar acel obiect. Apoi, la fel de ameţit, pornii pe jos spre casă, trecând prin Regent Street, unde mai puteai vedea cete de plimbăreţi, ca şi prin străduţele întunecate aflate dincolo de Portland Road.

Îmi aduc bine aminte de diferitele senzaţii pe care le-am încercat de-a lungul drumului. Eram încă destul de eu însumi ca să-mi dau seama în ce stare insolită mă găseam şi mă întrebam dacă acel praf, pe care-l absorbisem, nu era opiu, drog ale cărui efecte le ignoram. În momentul de faţă îmi este greu să descriu exact anomalia aceasta mintală, acest soi de dedublare a

---

[2] Futurus - care va fi, viitor (tr. l. lat).

spiritului, pe care o constatam în mine. Străbătând Regent Street, aveam convingerea că mă aflu în gara Waterloo, fiind pe punctul de a intra în Institutul politehnic, cum te-ai urca într-un tren. Îmi frecai ochii; mergeam, fără îndoială, pe Regent Street...

Cum aş putea să exprim efectul acestei halucinaţii? Un actor iscusit te priveşte liniştit, face o strâmbătură şi, deodată, te crezi înaintea unei cu totul alte persoane. Ar fi prea extravagant să vă spun că o clipă îmi păru că Regent Street îmi jucase un renghi? Apoi, deşi eram convins că e din nou Regent Street, simţeam că mă copleşesc în mod straniu fantasticele reminiscenţe care mă împresurau.

- Acum treizeci de ani, gândii, aici m-am certat cu fratele meu.

Dar imediat izbucnii în râs, spre marea distracţie a unui grup de noctambuli. Acum treizeci de ani nu eram născut şi niciodată nu m-am putut lăuda că am un frate. Amestecul pe care-l băusem era, în mod cert, un fel de nebunie lichidă, căci un copleşitor regret după acel frate pierdut nu înceta să mă obsedeze. De-a lungul lui Portland Road această aberaţie luă o altă formă. Îmi amintii de prăvălii care nu existau şi comparai strada cu cea care fusese odinioară. N-avea nimic uimitor faptul că, după un dineu îmbelşugat, stropit din belşug, gândirea era dezordonată, dar mă lăsau perplex acele fantastice reminiscenţe, ciudat de precise de altfel, care îmi invadau spiritul; şi mă uluiau nu atât amintirile care se prezentau, cât acelea care-mi scăpau. Mă oprii astfel înaintea vitrinei unui magazin de ştiinţe naturale, muncindu-mi mintea să regăsesc ce putea să mă intereseze acolo. Un omnibuz trecu, făcând un zgomot ce aducea extraordinar cu mersul unui tren.

- Ah, am găsit! îmi spusei deodată. Trebuie să vin mâine aici ca să caut trei broaşte pentru disecţie! Nu-i curios că am uitat?

Odată, în copilărie, mi s-a dat ca jucărie un caleidoscop. Desenele se goneau unele pe altele şi se suprapuneau; în acelaşi fel căuta această serie de senzaţii noi să se substituie acelora ale eului meu obişnuit.

Trecând prin Euston Road, ajunsei în Tottenham Court Road, la fel de perplex şi cam speriat, fără să bag de seamă că merg pe un drum nefamiliar, căci, de obicei, o tăiam prin reţeaua străduţelor învecinate. Cotind pe University Street,

constatai că uitasem numărul casei mele. Mi-a fost necesară o violentă sforţare a memoriei ca să fiu sigur că era numărul 11 A şi, chiar şi aşa, avui impresia că mi-l suflase un necunoscut. Încercai să-mi încheg ideile evocând incidentele dineului, dar, în ciuda tuturor eforturilor, mi-a fost cu neputinţă să-mi amintesc trăsăturile amfitrionului meu. Îl întrevedeam doar vag conturat, de parcă i-aş fi zărit figura într-un geam. În locul său însă, avui o ciudată viziune exterioară: eu însumi stând la o masă, îmbujorat, cu ochii scăpărători şi vorbăreţ.

„Toată chestia asta devine insuportabilă - gândii. Trebuie să iau celălalt praf”.

Am căutat sfeşnicul şi chibriturile în partea vestibulului unde nu exista nici o mobilă şi mi-am dat seama că nu ştiam la ce etaj locuiesc.

- Sunt beat, fără doar şi poate, bolborosii şi mă poticnii stângaci de prima treaptă, ceea ce întărea constatarea mea.

La prima vedere, înfăţişarea camerei mele mi se păru bizară.

- Ce prostie! bombănii, scrutând totul în jurul meu.

De data asta izbutii să mă stăpânesc, şi viziunile fantastice se topiră înaintea aspectului familiar al mansardei. Vechea oglindă era tot acolo, cu notele mele (despre albuminoide) fixate într-un colţ al ramei, iar hainele mele de toate zilele zăceau risipite pe duşumea. Şi totuşi toate astea nu erau, în mod neîndoios, aievea. Îmi dădea târcoale impresia că mă găseam într-un tren care se opreşte, iar eu căutam să discern prin fereastră numele staţiei necunoscute. Ca să mă linişteşc, îmi încleştai mâinile de barele patului.

- E, fără îndoială, un fenomen de clarviziune, îmi spusei. Va trebui să-l comunic Societăţii de cercetări psihice.

Pusei pe masă fişicul cel greu, mă aşezai pe pat şi mă apucai să-mi scot ghetele. S-ar fi spus că senzaţiile mele prezente se conturau pe un vechi desen care reapărea.

- La naiba! strigai. Oare îmi pierd minţile sau sunt în două locuri deodată?

Pe jumătate dezbrăcat, vărsai praful într-un pahar; apa produse o efervescentă şi prinse o culoare fluorescent chihlimbărie. Înghiţii acea băutură şi, înainte chiar de a fi intrat în pat, îmi recăpătasem liniştea. Simţii sub obraz răcoarea pernei şi curând fui cuprins de somn.

Mă deşteptai brusc dintr-un coşmar în care eram împresurat de fiare fioroase: adormisem stând culcat pe spate. Toţi cunosc acele vise zguduitoare şi deprimante din care scapi, treaz desigur, dar cu o stranie senzaţie de spaimă. În gură aveam un gust ciudat; membrele îmi erau cotropite de o neobişnuită oboseală, de o indispoziţie generală. Rămăsei nemişcat, cu capul pe pernă, sperând că această senzaţie de stranietate şi de teroare nu va întârzia să se risipească şi că voi putea să adorm din nou. Dar, în loc de aceasta, senzaţiile anormale se intensificară. La început nu remarcai nimic ciudat în cameră, o lumină tulbure, atât de slabă încât ai fi zis că e chiar întunericul, îngăduia să întrezăresc mobilele doar ca nişte pete de obscuritate totală. Îmi zgâi ochii peste cuverturi. Îmi trecu prin minte ideea că cineva a intrat ca să-mi fure fişicul de bani, dar, după ce am mai rămas nemişcat câteva clipe, respirând cu regularitate spre a mă preface că dorm, îmi dădui seama că fusesem prada unei năluciri. Totuşi certitudinea că se întâmplă ceva neliniştitor mă înăbuşea tot mai mult. Cu o sforţare, îmi ridicai capul şi privii în jurul meu. Examinai formele vagi, petele de întuneric, mai mult sau mai puţin dens, care indicau draperiile, masa, căminul, rafturile bibliotecii. Percepui atunci ceva neobişnuit în aceste siluete de beznă. Fusese schimbat locul patului? Oare nu biblioteca ar trebui să fie acolo unde se ridica un obiect acoperit şi cenuşiu, care nu semăna deloc cu nişte rafturi încărcate cu cărţi? Iar acel lucru părea, desigur, mult prea mare ca să fie cămaşa mea aruncată pe spătarul unui scaun.

Învingând o groază copilărească, zvârlii de pe mine cuverturile şi-mi scosei un picior afară din aşternut. De obicei, când ieşeam din vechitura-mi de pat, talpa mea atingea imediat podeaua; acum însă abia dacă ajungea la marginea saltelei. Mă strecurai şi mai mult înainte şi mă aşezai cu picioarele atârnânde. Chiar lângă mine, pe un taburet şchiop, se găseau, desigur, sfeşnicul şi chibriturile. Întinsei mâna... nimic! Îmi agitai braţul în întuneric şi întâlnii o draperie deasă, dintr-o stofă grea şi mătăsoasă; o pipăii şi trăsei de ea: era o perdea atârnată la capătul patului.

Eram acum cu totul treaz şi începeam să înţeleg că ocup o altă odaie decât a mea. Nu ştiam ce să cred. Încercai să-mi amintesc evenimentele şi ele îmi apărură în minte cu o

singulară limpezime: dineul, pacheţelele, uimirea mea simţindu-mă beat, întoarcerea acasă, greutatea cu care m-am dezbrăcat, răcoarea pernei percepută de obrajii mei înfierbântaţi...

Mă cuprinse o bruscă nelinişte. Fusese ieri sau alaltăieri seara? În orice caz, această încăpere nu era a mea şi nu-mi imaginam în ce fel am putut pătrunde aici. Conturul estompat care-mi atrăsese mai înainte atenţia devenea tot mai palid şi recunoscui o fereastră lângă care se profila oglinda ovală a unei mese de toaletă. O lumină spălăcită se filtra prin storul coborât. Voind să mă ridic, mă uimiră ciudata slăbiciune şi instabilitatea pe care le resimţeam. Întinsei mâinile ce-mi tremurau şi mă îndreptai încet spre fereastră, izbindu-mă, în drum, de un scaun. Bâjbâind în jurul marii oglinzi, împodobite cu candelabre, căutai şnurul storului. Nu-l găsii. Din întâmplare, trăsei de un ciucure şi, cu declicul unui resort, storul îşi luă zborul.

Decorul pe care-l contemplai îmi era cu totul străin. Sub cerul acoperit, semiobscuritatea zorilor străbătea masele învălătucite ale norilor. La orizont, baldachinul norilor avea o bordură sângerie; dedesubt totul era întunecat şi nelămurit. În depărtare, un vag profil de coline; mai aproape, o îngrămădire de clădiri cu turnuleţe şi clopotniţe, pâlcuri de copaci asemănători unor pete de cerneală şi, sub fereastră, o dantelă de tufişuri negre şi de alei cenuşii. Totul îmi era atât de puţin familiar încât o clipă crezui că visez. Atinsei masa de toaletă; îmi păru făcută dintr-un lemn lustruit şi garnisită cu fel de fel de obiecte, cu flacoane de cristal şlefuit şi cu perii. Exista, de asemenea, într-o farfurioară un bizar lucruşor în formă de potcoavă, cu proeminenţe tari şi lucioase. Nicăieri însă un sfeşnic şi chibrituri!

Îmi întorsei privirile spre încăpere. Acum, că storul era ridicat, mobilierul se ivea mai puţin confuz din întuneric. La mijloc, observai un pat cu baldachin şi, la picioarele lui, un larg cămin alb cu reflexe de marmură. Mă sprijinii de masă, îmi închisei ochii, îi redeschisei şi mă silii să gândesc. Totul era prea real ca să pot crede că-i un vis. Îmi spusei că trebuia să existe în memoria mea unele goluri datorate straniei licori pe care o băusem. Poate că intrasem în posesia moştenirii mele şi nu mai ţineam minte nimic de când mi se anunţase fericita veste.

Într-o clipă totul va redeveni clar. Totuşi, dineul cu bătrânul Elvesham îmi părea cât se poate de recent; şampania,

chelnerii grijulii, praful trandafiriu şi lichiorurile - aş fi pariat pe viaţa mea că toate acestea se petrecuseră abia cu câteva ore în urmă.

Atunci se produse ceva atât de neînsemnat, şi totuşi atât de teribil pentru mine, încât şi acum mă înfior, gândindu-mă. Mă întrebai cu glas tare:

- Cum naiba am venit aici?

Glasul pe care-l auzii nu era al meu.

Nu era glasul meu! Era un glas piţigăiat, pierit şi avea o rezonanţă cu totul diferită decât aceea pe care mi-o ştiam. Ca să mă liniştesc, îmi frecai mâinile una de alta şi simţii mâini osoase, cu pielea flască - mâinile unui moşneag.

- E neîndoios, spusei cu acel oribil glas care, fără să pot ghici în ce fel, mi se instalase în gâtlej, e neîndoios că totul trebuie să fie un vis!

Cu un gest rapid, aproape instinctiv, îmi pusei degetele în gură: nu mai aveam dinţi! Vârfurile degetelor mele treceau peste nişte gingii uscate. Mi se strânse inima de dezgust şi de consternare.

Mă asaltă atunci o irezistibilă dorinţă de a mă vedea, de a măsura imediat, în întreaga-i grozăvie, hidoasa schimbare care se petrecuse cu mine: cu un pas şovăitor, mă dusei până la cămin şi căutai chibrituri. Un acces de tuse mă scutură şi mă strânsei mai bine în groasa cămaşă de flanelă în care eram îmbrăcat. Pe cămin nu existau chibrituri şi, deodată, îmi dădui seama că picioarele şi mâinile îmi erau îngheţate. Strănutând şi tuşind, gemând fără să vreau, mă întorsei în pat.

- E, desigur, un vis! scâncii, urcându-mă din nou în pat. E, desigur, un vis! repetai ca un bătrân ramolit.

Hotărât să readorm, mi-am tras cuverturile peste umeri, peste urechi şi mi-am strecurat sub pernă mâna uscată. Evident, era un vis! Dimineaţa mă voi trezi tânăr, puternic şi viguros, spre a-mi relua studiile... Îmi închisei ochii, respirai regulat şi, pentru a ajuta somnul să vină, mă apucai să calculez multiplii lui trei. Dar somnul se înverşuna să mă ocolească. Convingerea că transformarea ce avusese loc în mine era o inexorabilă realitate sporea cu fiecare minut. Curând mă pomenii cu ochii deschişi, nemaigândind la multiplii lui trei, ci plimbându-mi degetele peste gingiile descărnate. Eram cu adevărat preschimbat în moşneag. Într-un mod inexplicabil sărisem peste întreaga-mi

existentă ca să ajung la bătrâneţe; fără să am habar cum se întâmplase acest lucru, fusesem frustrat de cea mai bună parte a vieţii mele, de dragoste, de forţă, de luptă, de speranţă! Îmi înfundai capul în pernă, încercând să mă conving că asemenea halucinaţii sunt posibile. Încet, imperceptibil, zorii se făceau mai limpezi.

Până la urmă, pierzând orice nădejde că voi mai adormi mă ridicai pe jumătate ca să cercetez încăperea. Era spaţioasă şi bine mobilată, mai bine mobilată decât orice cameră în care locuisem până atunci. Pe o măsuţă dintr-un ungher observai un sfeşnic şi chibrituri. Aruncai de pe mine cuverturile şi, zgribulindu-mă de răcoarea dimineţii, deşi eram în timpul verii, mă sculai şi aprinsei lumânarea. Apoi, tremurând îngrozitor, în aşa fel încât mucarniţa clănţănea pe suportul ei, mă grăbii cu paşi mici până la oglindă şi zării... chipul lui Elvesham. Deşi mă temusem de această concluzie, ea nu era pentru mine mai puţin înspăimântătoare!

Savantul mi se păruse slăbit şi jalnic, dar, văzându-l acum îmbrăcat doar într-o cămaşă lungă de flanelă, descheiată la gât, văzându-l acum devenit propriul meu trup, n-aş putea descrie dezolanta lui decrepitudine. Obrajii scofâlciţi, şuviţe rare de păr cărunt, ochi umezi şi urduroşi, buze tremurânde şi ofilite, printre care se întrevedeau hidoasele gingii negricioase... Dumneata care ai spiritul şi trupul laolaltă, care ai vârsta dumitale adevărată, nu-ţi poţi închipui ce însemna pentru mine această infernală întemniţare. Să fii tânăr şi plin de dorinţe şi de energia tinereţii şi să te laşi prins, să te laşi nimicit în acest corp care nu mai era decât o biată ruină!...

Dar mă îndepărtez de povestirea mea. Un răstimp trebuie să fi rămas năucit de schimbarea survenită. Se luminase de-a binelea când îmi revenii îndeajuns în fire spre a fi în stare să judec. Aşadar, fusesem metamorfozat, fără să-mi fi putut explica în ce fel. Dacă aceasta nu era magie, nu ajugeam să-mi imaginez cum de se putuse înfăptui acest miracol. Reflectând astfel, pricepui absolut clar faptul că, întrucât mă găseam în trupul său, la rându-i, el trebuia să fie în posesia corpului meu, adică a vigorii şi a viitorului meu.

Dar cum s-o dovedeşti?

Cu cât mă gândeam mai mult, cu atât totul mi se părea mai de necrezut; capul mi se învârtea şi a trebuit să mă înţep,

să-mi pipăi gingiile ştirbe, să mă privesc în oglindă, să ating lucrurile care mă înconjurau, înainte de a putea să înfrunt faptele din nou. Existenţa mea nu era decât o halucinaţie? Eram într-adevăr Elvesham, iar el se preschimbase în mine? Oare visat-am despre un anumit student pe care-l chema Eden? Dar exista acel Eden?

Dacă însă eu eram Elvesham, trebuia să fi ştiut ce făcusem în dimineaţa de ieri, numele oraşului în care locuiam, tot ceea ce s-a întâmplat de când începuse acel vis. Mă zbăteam biciuit de aceste gânduri. Îmi veni în minte bizara dedublare a amintirilor din ajun. Acum însă spiritul meu era limpede; nu mai rămânea nici o umbră de alte amintiri, în afară de acelea care aparţineau chiar lui Eden, studentul.

- Toate astea aduc teribil cu nebunia! strigai cu micul meu glas piţigăiat.

Mi-am târât mădularele grele până la toaletă şi mi-am afundat capul cărunt într-un lighean cu apă rece. M-am şters şi din nou am încercat să mă înviorez. Nu mi-a servit la nimic. Simţeam cât se poare de limpede că eram Eden şi nu Elvesham. Dar Eden în corpul lui Elvesham.

Dacă aş fi trăit în altă epocă, m-aş fi lăsat târât de soarta mea, ca şi cum aş fi fost în puterea unei vrăji. Dar în secolul nostru sceptic nu se prea întâmplă minuni. Eram victima unui truc psihologic. Ceea ce a făcut un drog sau o privire fixă, tot un drog sau tot o privire fixă, ori vreun alt tratament similar ar fi în stare să desfacă. Nu este pentru prima oară când un om şi-a pierdut memoria. Dar să-ţi schimbi cu cineva memoria, de parcă i-ai lua din greşeală umbrela!... Izbucnii în râs, nu într-un râs sonor, vai!, ci într-un cotcodăcit senil şi asmatic. Aş fi putut crede că bătrânul Elvesham râde de halul în care ajunsesem şi toate sentimentele mele fură covârşite de o răbufnire vulcanică de furie neobişnuită pentru mine. Începui să mă îmbrac de zor cu veşmintele pe care le impraştiasem pe mobile şi pe jos şi abia după ce am fost gata mi-am dat seama că pusesem pe mine un frac. Deschisei şifonierul în care găsii haine mai obişnuite: un pantalon de molton şi un halat demodat. Pe cap îmi pusei o venerabilă tichie şi, hârcâind după toate aceste eforturi, mă îndreptai spre odihna scării.

Era în jurul orei şase fără un sfert; storurile coborâte pretutindeni, iar casa cufundată în tăcere. De la palierul extrem

de spaţios cobora o scară largă, acoperită de un covor gros şi care se pierdea în bezna vestibulului de jos. Înaintea mea, o uşă întredeschisă îmi permitea să văd un birou, o bibliotecă turnantă, dosul unui fotoliu şi rafturi pline de cărţi legate.

- Iată-mi şi camera de lucru, mormăii, traversând palierul.

Atunci, la auzul glasului meu, mă opri un gând şi reintrai în dormitor ca să-mi caut proteza dentară. Ea se fixă cu uşurinţa dobândită dintr-o veche deprindere.

- E mai bine aşa, îmi spusei, clămpănind şi scrâşnind din falsele-mi fălci.

Revenii în camera de lucru. Sertarele biroului erau încuiate; încuiată era şi tăblia articulată care-l acoperea.

Nicăieri nu dădui peste chei şi nu existau nici în buzunarul pantalonului. Mă târâi încă o dată până în dormitor, scotocii buzunarele costumului, apoi pe acelea ale celorlalte haine pe care le-am putut descoperi. Întreprinsei aceste cercetări cu o asemenea înverşunare încât ai fi putut socoti că încăperea fusese răscolită de hoţi. Nu numai că nu dădui de nici o cheie, dar nu găsi nici monezi, nici hârtii, în afară de nota achitată a dineului din ajun.

O neobişnuită oboseală mă invadă. Mă aşezai şi privii la hainele zvârlite pretutindeni şi cu buzunarele întoarse pe dos. Primul avânt al freneziei mele se mistuise. Îmi dădeam seama tot mai mult de uluitoarea perspicacitate cu care îşi combinase planurile vrăjmaşul meu şi de situaţia fără ieşire în care mă prinsese. Mă sculai cu o nouă sforţare şi, târşiindu-mi piciorul, mă dusei din nou în bibliotecă. Pe platforma scării o servitoare ridica storurile. Păru stupefiată de expresia feţei mele. Am încuiat în urmă-mi uşa şi, înşfăcând un vătrai, am luat cu asalt biroul. În cursul acestei operaţii am fost prins asupra faptului. Tăblia mobilei fusese spartă, încuietoarea - sfărâmată, scrisorile şi hârtiile din sertăraşe - risipite pe jos. În furia mea senilă, aruncasem în neştire tocurile şi alte lucruri de pe birou şi răsturnasem călimara. În plus, pe cămin spărsesem o mare vază, fără să-mi fi dat măcar seama. Nu descoperii nici un carnet de cecuri; nici bani, nici cel mai neînsemnat indiciu care mi-ar fi putut îngădui să redobândesc adevăratul meu corp. Tocmai sfărâmasem cu lovituri de vătrai sertarele când valetul, însoţit de două servitoare, pătrunse în odaie...

Iată povestită pe scurt istoria metamorfozei pe care am

suferit-o.

Nimeni nu vrea să dea crezare afirmaţiilor mele înverşunate. Toţi mă consideră nebun şi, chiar şi acum, mă ţin sechestrat. Dar mintea mea este teafără, absolut teafără, şi tocmai pentru a o dovedi m-am hotărât să consemnez cu de-amănuntul cum mi s-au întâmplat toate astea. Şi îl întreb pe cititor: există, în stilul şi în compoziţia povestirii pe care am relatat-o, cea mai mică urmă a vreunei tulburări cerebrale?

Sunt un tânăr întemniţat în trupul unui moşneag. Dar acest simplu fapt este socotit absurd de cei cărora li-l împărtăşesc. Fireşte că par nebun în ochii celor care nu vor să se încreadă în spusele mele. Fireşte, habar n-am de numele secretarilor mei, de acela al medicilor care vin să mă vadă, al servitorilor şi al vecinilor mei şi nici chiar de numele acestui oraş în care mă aflu. Fireşte, mă rătăcesc în propria mea casă şi am tot felul de neplăceri. Fireşte, pun cele mai năstruşnice întrebări, mă văicăresc şi adesea mă învinge o neagră deznădejde. N-am nici bani, nici carnet de cecuri. Banca refuză să-mi recunoască semnătura, deoarece presupun că scrisul meu e tot acela al lui Eden, deformat doar de tremurul bătrânelor mele degete. Oamenii care mă păzesc nu vor să-mi îngăduie să merg personal la bancă. De altfel, am impresia că nu există nici o bancă în acest oraş şi că banii mei sunt depuşi la Londra. Pare-se că nimeni dintre angajaţii lui Elvesham nu cunoaşte numele avocatului său. Nimic sigur n-am putut afla cu privire la aceste lucruri. Întrucât Elvesham se ocupa cu studii de psihologie, toate declaraţiile mele nu fac decât să confirme teoria că înnebunisem, surmenându-mă în acele cercetări psihologice: himere legate de propria identitate, asta-i tot.

Acum două zile eram un tânăr plin de sănătate, cu întreaga viaţă înainte. În prezent sunt un bătrân furios, disperat şi neîngrijit, rătăcind printr-o vastă casă luxoasă şi stranie, o fiinţă supravegheată, temută şi de care toţi se feresc ca de-un nebun. Iar la Londra, Elvesham îşi reîncepea existenta într-un corp viguros, cu întreaga înţelepciune şi cu toate cunoştinţele acumulate de-a lungul a şaptezeci de ani. Mi-a furat viaţa!

Ce s-a întâmplat, la drept vorbind? Nu ştiu nimic. În camera de lucru există o mulţime de note în manuscris privitoare mai ales la psihologia memoriei, fragmente de calcule, formule simbolice, cu totul indescifrabile pentru mine.

Anumite pasaje atestă că Elvesham se ocupa şi cu filozofia matematicilor. Din toate acestea am tras concluzia că el a transferat din creierul său sleit, într-al meu, ansamblul amintirilor lui, acumularea ştiinţei care îi compunea personalitatea şi, în mod asemănător, a strămutat personalitatea mea în locaşul uzat pe care-l mai dorea; cu alte cuvinte, în realitate, el a făcut să ne schimbăm între noi corpurile. Prin ce mijloc însă e posibilă o asemenea schimbare - iată ceva mai presus de înţelegerea mea, deşi de când sunt capabil să gândesc am acceptat ideile materialiste...

Sunt pe cale să fac o ultimă încercare disperată! Curând, după ce voi termina de scris, îmi voi pune planul în aplicare. Azi dimineaţă, cu ajutorul unui cuţit pe care l-am scuns în timpul micului dejun, am izbutit să sparg un sertar secret - ce-mi atrăsese de mult atenţia - din biroul ăsta sfărâmat. N-am descoperit altceva decât un mic flacon de cristal verde, conţinând un praf alb. În jurul gâtului, o etichetă care purta acest sigur cuvânt: „Izbăvire”. După toate aparentele, este otravă. Nu m-ar mira ca Elvesham să-mi fi pus la îndemână otrava, ba chiar aş bănui că intra în intenţiile lui să se descotorosească astfel de singurul martor care l-ar fi putut stânjeni... Dar atunci n-ar fi ascuns flaconul în acea tainiţă...

Acest om aproape că a soluţionat problema nemuririi. Excluzând accidentele neprevăzute, el va trăi în corpul meu până când îl va fi uzat, după care, azvârlindu-l ca pe-o păstaie uscată, se va înveşmânta cu forţa şi tinereţea unei alte victime. Când îţi aduci aminte cât a fost de crud, e îngrozitor să te gândeşti la experienţa pe care o va acumula şi la...

De câte secole oare sare el astfel dintr-un corp nou într-un corp nou?... Dar am ostenit să mai scriu... Praful alb pare solubil în apă... Gustul nu-i neplăcut...

Aici se termină istorisirea care a fost găsită în blocnotesul domnului Elvesham. Cadavrul său zăcea între biroul şi fotoliul pe care, în ultimele-i zvârcoliri, îl împinsese în lături. Povestirea era aşternută cu creionul, iar scrisul incoerent se deosebea complet de caracterele lui în mod obişnuit mărunte.

Nu rămân de înregistrat decât două fapte curioase. Fără nici o îndoială, între Eden şi Elvesham exista o legătură oarecare, deoarece totalitatea bunurilor aparţinând bătrânului

savant erau lăsate prin testament tânărului. Dar studentul n-avea să-şi capete niciodată moştenirea. În momentul în care Elvesham s-a sinucis, Eden - lucru destul de straniu - era deja mort. Cu douăzeci şi patru de ore mai înainte fusese călcat de un cab şi ucis pe loc la întretăierea dintre Gower Street şi Euston Road. În acest fel, singurul ins capabil să dea lămuriri în legătură cu toate aceste fantastice întâmplări nu mai era în stare să răspundă întrebărilor anchetei şi, fără alt comentariu, las în seama agerimii cititorului grija de a decide asupra veridicităţii acestei povestiri.

[*Originally published in „The Idler", May 1896*]